

40. Birey, tarih ve doğa arasındaki etkileşim üzerine Dino Buzzati'nin "Ayların Meşhur Sicilya Baskını" romanı

Deniz Dilşad KARAIL NAZLICAN¹

APA: Karail Nazlıcan, D. D. (2022). Birey, tarih ve doğa arasındaki etkileşim üzerine Dino Buzzati'nin "Ayların Meşhur Sicilya Baskını" romanı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö11), 576-586. DOI: 10.29000/rumelide.1146727.

Öz

Bu çalışma ile XX. yüzyıl İtalyan edebiyatının başta gelen isimlerinden biri olan ve ülkemizde "Tatar Çölü" romanı ile tanınan Dino Buzzati'nin "Ayların Meşhur Sicilya Baskını" (La famosa invasione degli orsi in Sicilia) başlıklı resimli romanında aktarılan birey ve kimlik sorununun, tarih ve doğa arasındaki etkileşim üzerinden bir okuması yapılacaktır. Çalışmada incelenecek bu eser İtalyan çocuk edebiyatının önemli yapıtları arasında bulunmaktadır ve aynı zamanda yazarın resim sanatıyla olan derin ilişkisinin bir ürünüdür. Hayal ve gerçek arasında kurduğu sayısız bağlantı ile eserlerini kaleme alan Buzzati'nin yazar olmasının ardına saklanan ressamlığı, onun fantastik anlatı özelliklerinin izlerini taşır. Doğa ve insan arasındaki ilişkinin, savaş ve onu yaratan koşulların, birey ve onu var eden öz kültürünü kaybetmesi nedeniyle yüzleştiği kimlik yitiminin, doğa ve medeniyet çatışması bağlamında ele alınması hedeflenmektedir. İlk bölümde anlatı, birey-toplum ve doğa arasındaki ilişki ekoeleştiri çerçevesinden incelenecek olup devamında yaban hayatın fantastik anlatı özellikleri içerisinde nasıl sunulduğu belirlenecektir. İkinci bölümde anlatının aktardığı tarihsel öğelerden biri olan savaş olgusunun, onu yaratan koşullar bağlamında fantastik bir anlatıda nasıl aktarıldığı üzerine bir inceleme yapılması hedeflenmektedir. 1908-1995 yılları arasında İtalya'da çocuklara yönelik çıkarılan haftalık bir dergi olan *Corriere dei Piccoli*'de 1945 yılında yayımlanan bu fantastik anlatımın yazarın aynı zamanda gazetecilik kariyeri aracılığıyla irdeleyip gözlemediği gerçek konulara değiniyor olması eserin en belirgin özellikleri arasındadır.

Anahtar kelimeler: Doğa, tarih, ekoeleştiri, kimlik, İtalyan çocuk edebiyatı

Dino Buzzati's novel "The Bears' Famous Invasion of Sicily" on the interaction between the individual, history and nature

Abstract

With this study the problem of being individual and identity will be read through the interaction between history and nature in Dino Buzzati's, who is one of the leading figures of 20th century Italian literature and well-known for the novel "The Desert of Tartars" in our country, illustrated novel titled "The Bears' Famous Invasion of Sicily" (La famosa invasione degli orsi in Sicilia). This novel, which will be examined in the study, is among the important works of Italian children's literature and is also a product of the author's deep relationship with the art of painting. Buzzati, who wrote his works with the countless connections he made between imagination and reality, and his painting, which hides behind his writer career, bears the traces of his fantastic narrative features. It is aimed to deal with the relationship between nature and human, the war and the conditions that created it, the loss of identity due to the loss of the individual and the self-culture that created him, in the context

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İtalyan Dili ve Edebiyatı ABD (İstanbul, Türkiye), dilsad.karail@istanbul.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-8964-7745 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 21.06.2022-kabul tarihi: 20.07.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1146727]

of the conflict between nature and civilization. In the first part, the relationship between narrative, individual-society and nature will be examined within the framework of ecocriticism, and then how wildlife is presented within fantastic narrative features will be determined. In the second part, it is aimed to examine how the phenomenon of war, which is one of the historical elements communicated by narrative, is transmitted in a fantastic narrative in the context of the conditions that created it. One of the most distinctive features of the work is that this fantastic narrative, published in 1945 in *Corriere dei Piccoli*, a weekly magazine for children published in Italy between 1908-1995, also touches upon real issues that the author has examined and observed through his journalism career.

Keywords: nature, history, ecocritism, identity, Italian children's literature

1. Giriş

20. yüzyıl İtalyan edebiyatının en önemli yazarları arasında bulunan Dino Buzzati'nin (1906-1972) roman yazarı kariyerinin ötesinde aynı zamanda bir ressam olmasının da ilk büyük örneklerinden biri sayılan ve yazarın İtalyan çocuk edebiyatı alanında verdiği eserlerinin başında gelen "Ayların Meşhur Sicilya Baskını" (*La famosa invasione degli orsi in Sicilia*) başlıklı resimli romanı aracılığıyla günümüzde halen daha güncelliğini koruyan ve belki de hiçbir zaman gündemi terk etmeyecek olan birey, kimlik, savaş ve onu meydana getiren şartlar, insan ve doğa arasındaki iletişim ve çatışma gibi konulara, fantastik bir anlatı içerisinde nasıl değinildiğinden bahsedilecektir.

1906-1972 yılları arasında yaşamış olan Dino Buzzati çok yönlü bir kişidir. Ona dünya çapında ün kazandıran "Tatar Çölü" (*Il deserto dei tartari*, 1940) ile roman yazarı olarak tanınsa da bir hukukçu, *Corriere della Sera* gazetesi bünyesinde gazetecilik yapmış bir öykü yazarı, şair ve aynı zamanda bir ressamdır. İlk romanı olan "Dağların Barnabosu" (*Barnabo delle montagne*, 1933)'dir. Alplerde bir patlayıcı deposu bekçisinin ve orada sinsice dolaşan haydutları engelleyemediği için yaşadığı hayal kırıklıklarını konu alan bir hikâye aktarır. Yaşamını sürdürdüğü dönem içerisinde savaş gibi sayısız yıkıcı olaya ve aktarıma tanıklık etmiştir. Bu sebeple eserlerinin çoğunun temelinde insanın varoluş mücadelesi, savaş ve kimliğin oluşumu gibi konular bulunur. 1935 yılında "Il Segreto del Bosco Vecchio" (Yaşlı Ormanın Gizemi)'yu kaleme alır. "Tatar Çölü"nü yayınlamadan önce ses getiren fantastik ilk romanı olarak kayıtlara geçmiştir. Romanda anlatılan Yaşlı Orman'ın etrafında dolanan fantastik unsurlar aslında geçmişin birer yansımasıdır ve aynı zamanda yüce olanın da bir temsilidir. Bu unsurları yalnızca okuru şaşırtmak için yapılmış basit tasvirler olarak nitelendirmemek gerekir. Aslında anlatıdaki tüm bu fantastik unsurlar gündelik yaşamın derin birer metaforudur. Roman kahramanının içinde bulunduğu bu fantastik dünya, bildiğimiz ev yaşantısının net çizilmiş sınırlarından çok uzakta yaratılmış bir dünyayı işaret eder ve insanlığın güçlü ve zayıf yönlerini görebildiği dev bir aynadan ibarettir diye belirtebiliriz.

Yazarın anlatı dilini oluşturan olumsuz ve umutsuz aktarım biçiminin en yoğun hissedildiği eseri ise elbette yine "Tatar Çölü" (1940)'dür. Giorgio Drogo isminde bir subayın kendisine verilen ilk görev için bulunduğu Bastiani Kalesi'ndeki ebedi bekleyişi anlatılır. Hayali bir mekânda ve zamanın sonsuzluğunda, başlayan her yeni günde tekrarlayan eylemlerinde kendini var etmeye çalışan bir insanın yaşantısının aktarıldığı bu roman barındırdığı gerçeküstü öğeler ile savaş ve onu meydana getiren şartların aktarımı yapılır. Eser hakkında farklı disiplinlerde sayısız çalışma yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir.

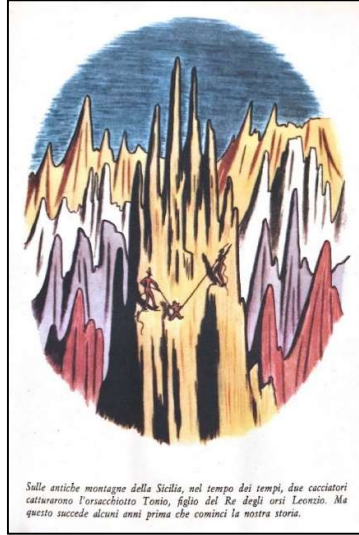
Gerçekle fantastiği harmanladığı anlatılarında kullandığı dilin temelinde gazetecilik kariyerinin etkisi elbette yadsınmaz. Anlatılarının çoğuna hâkim olan bu doğrudan aktarımın temelinde bu yatar. Tabi bu noktada yazarın kullandığı dilin nihayetinde basit bir dil olmadığını belirtmek gerekir. Yazarın resimli anlatıları ile bu aktarım diline bir de yine yazarın fırçasından çıkan resimler eklenir.

2. Ayıların Meşhur Sicilya Baskını romanı üzerine

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında çocuklar için kaleme aldığı ve 1945 yılında yayımlanan "Ayıların Meşhur Sicilya Baskını" romanı da bunun ilk örneğidir. Ressam olarak ilk kişisel sergisini ise 1958 yılında açmıştır. Ressamlık kariyerine dönük olarak "Un Equivoco" (1966)'da şu sözlerine yer verilir:

"İşin aslı şu ki, acımasız bir yanlış anlaşılmanın kurbanıyım. Ben, ne yazık ki gereğinden uzun bir süre boyunca hobi olarak yazarlık ve gazetecilik de yapmış bir ressamım. Dünya ise bunun tam tersini düşünüyor, bu yüzden de resimlerimi ciddiye 'alamıyor'" (Buzzati, 2018:5).

"Ayıların Meşhur Sicilya Baskını" romanı toplam on iki bölümden oluşan bir çocuk edebiyatı anlatısıdır. Dino Buzzati, romanın ilk sayfasında anlatının ilk düğüm noktası olarak nitelendirebileceğimiz sahnenin tasvirine yer verirken bu sahneyi aynı zamanda kendi çizdiği resimle de okura sunar:



Görsel 1²

"Uzun yıllar önce Sicilya'nın en yaşlı dağlarında, Ayılar Kralı Aslanayı'nın oğlu Tombik iki avcı tarafından kaçırlır. Fakat bu olay, asıl hikayemizin başlamasından birkaç yıl önce yaşanmıştır" (Buzzati, 2017:0).

Kitabın ilk kısmını ise hikâyenin kahramanlarına ayırmış ve her birini tek tek okura yazılı ve görsel olarak anlatmıştır. Hemen sonrasında ise "Sahneler" başlığı ile yer verdiği kısımda anlatının sırasıyla geçeceği mekânların tasvirini bizim önceki anlatılarından aşına olduğumuz biçimde yani gerçek ve fantastik öğeler yerleştirerek yapar:

"Ne var ki vadinin kenarlarında da aynı şekilde dağlar yükseliyor, gerçi bunlar en başında gördüğümüz dağlar kadar yüksek ve dik değil, ama görünmez tehlikelerle dolu. Örneğin, perili şatolar, zehirli ejderhaların bulunduğu mağaralar, ayrıca canavarların şatoları ve daha nicesi. Ne

2 Dino Buzzati, La famosa invasione degli orsi in Sicilia, Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., Milano, 1977, p. 6.

olursa olsun dikkati elden bırakmamak gerekir, özellikle de geceleri. [...] Sonunda başkente gireceğiz; burası limon rengi mermer sarayları, gökyüzüne degen kuleleri, altınla kaplı kiliseleri, çiçekleri hiç solmayan bahçeleri, atlı sirkleri, lunaparkları ve tiyatrolarıyla dünyaca ünlü bir yerdir. Büyük *Excelsior* Tiyatrosu ise en güzeldir" (Buzzati, 2017:13).

Uzun uzun zaman önce Sicilya'nın dağlarında aylar huzur içerisinde yaşarlar; ancak zorlu kış koşulları sebebiyle karşılaştıkları yıkıcı açlık onları Kral Aslanayı önderliğinde insanların yaşadığı vadiye inip yemek aramaya zorlar. Besine ulaşma isteğinin ötesinde aynı zamanda Kral Aslanayı, kayalıklar arasında kaybolan ve ondan bir daha haber alamadığı oğlu Tombik'i insanlar arasında yeniden bulmak arzusunda. İnsanlarla yaşanan savaş çok vahşidir. Muhteşem Grandük, hayvanlara karşı tepeden turnağa silah kuşanmış bir orduyu ayların üstüne salverir; ancak aylar çok daha güçlüdür. Güçlü oldukları kadar kurnaz ve gururlulardır. Tiranın tüm hilelerine ve insanların dünyasında tasvir edilen ve her biri fantastik birer canlı olarak yer alan domuzlarla trollerle ve canavarlara karşı astrolog Üstat Nektar'ın büyüsi sayesinde aylar, Cormorano Şatosu'nu fethederler.

Ayların zaferine Kral Aslanayı'nın oğlu Tombik'in de bulunması eklenir. Devamında ise insanlar ve aylar arasında dengeli bir ortak yaşam başlamış olur. "Uygar" olanla "yaban" olanın bir araya geldiği bu barışçıl ortamın yabancı temsil eden aylar için hiç de iyi sonuçları olmayacaktır. İnsan medeniyetinin yarattığı yozlaşmanın içerisinde kendi öz kimliklerini yitirmeleri sebebiyle insanların kusurlarının birer kopyasına dönüşürler. Bu noktada Merchant'ın daha ileride yer verilen düşüncesine değinmek önemlidir: "Doğa, insanlar tarafından hükmedilip yok edilmeye mahkumdur." Aldıkları bir uyarı haberi ile yaşadıkları acı son, onları yeniden Sicilya'nın dağlarındaki eski yuvalarına döndürür ve bir daha asla Sicilya'nın vadilerine inmemeye and içerler.

En basit ifade ile ayların insanlara ait olan bir ülkenin yönetimini ele geçirmesini konu edinen bu anlatı, insan-doğa iletişimi üzerine birçok izleği de içerisinde barındırmaktadır. Fantastik bir masal anlatısının teknik özelliklerine sahip anlatı dilinin yanı sıra insanın doğanın parçası olmasının ötesinde aslında nasıl da "doğadışı" tanımlanabileceğinin örneğini sunar.

Romanın giriş bölümü olarak nitelendirilebileceğimiz bu bölümü medeniyetin kırsala olan etkisini sorgulayan, doğaya dönüş için duyulan arzunun özlemine dair ilk işareti içeren bir soruyla bitirir: "Peki, yola çıkarken ardımızda bıraktığımız dağlar? O eski dağlarımıza bir daha dönmeyecek miyiz?" (Buzzati, 2017:14). Bu soru aynı zamanda anlatının sonuç bölümüne bir gönderme olarak da düşünülebilir.

Hikâye kahramanlarının Kral Aslanayı, Ayı Baruttozu, Toraman Kedi, Denizyılanı gibi farklı hayvanlardan; Grandük, Üstat Nektar, Prens Kokarca gibi insanlardan ve Açgözlü Canavar, Kurtadam ve çeşitli hayaletler gibi fantastik yaratıklardan oluştuğu bu anlatının temelde değindiği yegâne konunun birey-toplum ve doğa üçgeninde süregelen bir varoluş mücadelesinin olduğunu belirtmek gerekir. Bu noktada ekoeleştirelinin araştırma alanına değinmek faydalı olacaktır.

3. Birey-toplum ve doğa'nın temsili

İnsanlarla çevre arasındaki ilişkinin kültürel aktarımının edebiyatta olduğu kadar tüm alanlarda yansımalarını bulduğunu biliyoruz. Disiplinlerarası bir çalışmanın ortaya koyduğu ekoeleştirel bakışın tarihten felsefeye, siyasetten edebiyata sayısız alanın etkileşiminin verilerini sunduğu aşikâr. İtalyan çocuk edebiyatında fantastik öğelerle bezenmiş olsa da yazıldığı dönem bakımından savaş ve savaş sonrası insan-doğa, insan-yaban hayat üzerine aynı zamanda gerçek izler de barındırdığından Dino Buzzati'nin "Ayların Meşhur Sicilya Baskını" romanı önem taşımaktadır. Ekoeleştirelinin en geniş tanımıyla, insan-insandışı arasındaki ilişkinin insanlığın kültürel tarihi boyunca incelemesi ve bizzat

"insan" kavramının eleştirel bir incelemesi olduğu bilinmektedir (Garrard, 2017:17). Ancak belirtmek gerekir ki Serpil Oppermann'ın "Ecocriticism: Natural World in the Literary Viewfinder" başlıklı makalesinde değindiği gibi ekoeleştiri, edebi metinlerde etkileşimli bir süreç olarak sembolik aktarımlarını incelemek, doğa/insan ilişkisinin edebi türlerini incelemek ve yorumlamak için tek başına elbette yeterli olmayacaktır (Opperman, 1999:34). Ekoeleştirin, doğanın yalnızca insanoğlu-doğa ilişkileri üzerinden okunmasının ötesine geçen ekofeminizm başta olmak üzere eko-marksizm, toplumsal ekoloji, derin ekoloji vb. birçok yeni tartışma konusuyla ilerlemeye devam eden bir araştırma alanı olduğu aşikardır. Bilindiği gibi çevreci eleştirilerin en önemli yanları, doğa üzerinde denetim ve sömürünün insan üzerindeki denetim ve sömürüye katkısından ve hatta bu ikisi arasında kuvvetli bir bağ olduğu tezinden yola çıkar (Plumwood, 2004:25).

İkinci Dünya Savaşı gibi yeryüzünün tanıklık ettiği böylesi büyük yıkıma şahit olan Dino Buzzati'nin savaşın hemen sonrasında çocukları odağına alarak insan varlığının çevresindeki habitatu ve onunla kurduğu bozuk ilişkiyi tasvir ediyor olması ve çoğu noktada ise savaşın kötücül izlerini fantastik kahramanlarla şekillendirmesi boşuna değildir. 1945 yılında yayımlanan roman, Carolyn Merchant'ın ekoeleştiri tarihinde büyük öneme sahip eseri "The Death of Nature" (1980)'da "merkezinde canlı, dışı bir dünya olan organik kozmos fikri yerini ölü ve pasif, insanlar tarafından hükmedilip kontrol edilmeye mahkûm bir doğa fikrine bırakmıştır" (Garrard, 2017:22) görüşüne atıfta bulunan bir anlatıya sahiptir.

Romana adını veren baskının (ışgalin) yaşanmasından çok önce diye belirtilen bir zamanda geçen hikâye Kral Aslanay'ın oğlu Tombik'le birlikte mantar toplamak için dağa çıkarken, iki avcı tarafından kaçırılması, bağlanıp bir uçurumdan aşağı atılmasıyla başlar. Yaban hayatın en güçlü hayvanlarından biri olan ayıların yaşantısının insanların yaşamıyla kesiştiği bir sahnedir bu:

"Kral sonunda mağarasına döndü ve herkes oğlunun bir kayadan aşağı yuvarlanarak öldüğünü anlattı. Doğruyu anlatacak cesareti kendinde bulamadı, bu bir ayı için hele de krala utanç verici olurdu. İşin doğrusu, oğlunu kaçırmışlardı. O günden sonra bir daha rahat yüzü görmedi. Defalarca kente inmeyi insanların arasında oğlunu aramayı düşündü. Fakat bunu tek başına nasıl yapardı? Sonra bir ayı, insanların arasında. Onu oracıkta öldürür, zincire bağlarlardı, hepsi bu. Yıllar böyle geçip gidiyordu" (Buzzati, 2017: 18).

Bu noktada anlatının pastoral gelenek ile kurduğu bağa değinmek yerinde olacaktır. Günümüzde hala daha çevresel söylem içerisindeki konumunu koruyan "pastoral ekoloji" (Garrard, 2017:60) "Ayıların Meşhur Sicilya Baskını"nda ilk bölümde zamansal açıdan ağıt yönelimi ile karşımıza çıkar; yani kaybolan geçmişe nostalji hissiyle dönüp bakılmakta (Garrard, 2017:65) ve bu biçimde tasvir edilmektedir:

Bu baskın çok eski zamanın birinde oldu,
o zaman hayvanlarla insanlar iyi dosttu.
O yıllarda Sicilya bambaşka bir yerdi,
bugünkü halinden çok değişikti:
Yüksek dağlar göğe doğru ayakta
Her birinin başı kaplıydı buzla
ve dağların ortasındaki volkanlar
uzaktan bakınca ekmeği andırırlar.
Hele içlerinden biri, öyle ilginçti ki
başındaki dumani bir bayrak gibi

ve ulurdu Azrail gibi bütün gece
(bitmedi uluması bugün bile) (Buzzati, 2017:17).

Ekoeleştirel bağlamda yaban hayat kavramının doğayı medeniyet tarafından kirletilmemiş bir yer olarak ifade ettiği bilinmektedir. Ayrıca Greg Garrard'ın ekoeleştiri ve çevre üzerine kültürel kimi tartışmalara yer verdiği kitabında yabanın kutsal bir değerinin olduğundan bahseder ve pastoralin aksine, yaban hayat kavramı ancak on sekizinci yüzyılda öne çıkmıştır; ekoeleştirmenler tarafından tartışılan "yaban hayat metinleri" çoğunlukla kurgu dışı doğa yazınıdır ve diğer eleştirmenler tarafından neredeyse tamamen yok sayılmıştır, diye ekler (Garrard, 2017:98). Her ne kadar kurgu ve fantastik bir anlatı olsa da Buzzati'nin çalışmanın konusunu oluşturan bu romanının da temelde yabanın aktarımı olduğunu belirtmek gerekir. Öyle ki gerek yaban hayat metinleri gerekse pastoral metinlerin ortak özellikleri arasında yer alan kaçış ve dönüş motiflerinin işlendiğini görürüz.

Mevsimin kışa dönmesiyle birlikte yaban hayat içerisinde zorlu bir mücadeleye başlayan ayların kar altında kalan doğada yiyecek bulamamaları ile başlayan sürecin devamında insanlarla yeniden iletişime geçmelerine neden olan bir karar alırlar:

Katlanılmaz bir durumdu yaşadıkları. Ta ki içlerinden biri, "Neden vadiye inmiyoruz?" deyinceye kadar. [...], karla kaplı evlerin bacalarından tüten duman, içerideki insanların yiyecek bir şeyler pişirdiğinin işaretiydi. Görünen o ki, cennet aşağıdaki vadiydi. Aylar da yukarıdan uzun uzun iç çekerek, saatlerce oraya bakıyorlardı. (Buzzati, 2017:19)

Bütünüyle temel ihtiyaçtan kaynaklanan bir dürtü ile yaşadıkları zorlu hayatı terk etme kararı alan ayların yabandan kaçışı böylece başlar. İnsanların ve kurdukları medeniyetin tamamen kötü olarak anlatılmasının temelinde Buzzati'nin yaşadığı iki büyük savaşın izlerini görmek hiç de zor değildir.

Ekolojik düşüncede kıtlık olgusunun doğal yaşama ait bir olgu olmadığı bunun aksine eko-Marksizm ve hatta toplumsal ekoloji tarafından sermaye araçlarının daha doğru bir ifadeyle üretime ve kazanca yön veren teknolojilerin bir sonucu olduğu aktarılır. Ancak doğal yaşamın sunduğu fiziki koşulların yabanda yaşayan hayvanlara yarattığı zorluklar çerçevesinden baktığımızda insan üretimi ve insan kazancına dönük ilettiğimiz görüşün aksine bir kurgu-anlatı tasarlanmış olduğunu belirtmek gerekir. Bu noktada pastoral ekolojinin ortaya koyduğu görüşü aktarmak önem taşıyor: Pastoralin kökeninde doğanın, insanın yıkıcı enerjisine ve insan toplumlarının değişimine karşı sabit ve dayanıklı bir karşıtlık oluşturduğu fikri yatar (Garrard, 2017:91). Aynı zamanda yaban yaşamın insanın kurduğu ve yönettiği medeniyete karşı oluşturduğu tehdit unsurunun çok eski anlatılarda da yer aldığı bilinmektedir. Garrard, kitabında "Gılgamış Destanı"nın yaban hayatı bir tehdit olarak betimlediğinden bahseder (Garrard, 2017:97). Öyle ki René Descartes gibi Francis Bacon ve Isaac Newton gibi düşünürlerin pratik bir felsefe geliştirerek "Ateş, su, hava, yıldızlar ve semanın ve bizi çevreleyen bütün cisimlerin hareketlerini anlayabiliriz, bu güçleri aynı şekilde uygun oldukları amaçlar için kullanabilir ve bu şekilde kendimizi tabiatın hâkimi yapabiliriz" (Garrard, 2017:98) diye belirttikleri görüşleri insanın yaban üzerine kurduğu ve kurmaya devam ettiği sömürü ve sınırlama gerçeğini yansıtır. Sömürgeleştirilen kendi kültürünün niteliklerini hiçbir ayırım yapmaksızın olumlar, tıpkı sömürgecinin bunları hiçbir ayırım yapmaksızın horgörmesi gibi (Plumwood, 20014: 88).

Tepeden tırnağa silah kuşanan askerler, yaşlı oduncuları, genç çobanları, sincapları, fındıkfarelerini, dağsıçanlarını, küçük masum kuşlara varıncaya dek dağda önlerine çıkan her canlıyı gözünün yaşına bakmadan öldürdüler. Bu katliamdan sadece mağaralarının en derin köşelerine gizlenen aylar ile ölümün asla yanına yaklaşmadığı, ayrıca yerini yurdunu hiç kimsenin tam olarak bilmediği esrarengiz biri olan Dağın İhtiyarı kurtuldu (Buzzati, 2017:20).

Grandükün bu saldırısı yaban hayatta büyük bir katliam yaratmış olsa da aylar, soğuktan ve yaşadıkları yıpratıcı açlıktan dolayı hedefledikleri gibi insanların yaşam alanlarının bulunduğu vadiye inerek Grandük'ün ordusuyla savaşa girerler. Buzzati'nin bu sahneyi aynı zamanda resimle canlandırmış olması anlatının geçtiği mekânı tasvir ediyor olması açısından önemlidir:

Görsel 2³

Doğa ve medeniyet arasındaki çatışmanın sonucunda yaban hayatın medeniyet sınırlarına hapsolarak yok olma noktasına gelmesi, buna bağlı olarak yaban hayatın sahip olduğu kültürel değerlerin yitirilmesi ve öz-kültürün/öz-kökenin silikleşmesi sebebiyle kimliğin yitimi gibi önemli konulara değinen bir çocuk romanıdır. Adeta sömürgeleştirilmiş kimliğin yitimi olarak sunulmaktadır. Bu noktada Jock Young'un "kimlik" üzerine getirdiği yorumu anımsamak yerinde olacaktır:

Topluluk çöktükçe, kimlik icat edilir. Kimlik, çektiği ilgiyi ve yol açtığı tutkuları bir *topluluk yedeği* olmaya borçludur: O, süratle özelleşen ve bireyselleşen, hızla küreselleşen dünyada artık elde edilebilir olmayan ve bu nedenle güvenli biçimde, aslında hararetle arzulanan rahat bir güvenlik ve güven sığınağı olarak hayal edilebilen sözde bir "doğal yurt" haline gelmiştir. Gene de paradoks, bir parça da olsa güvenlik sağlamak ve böylece onun iyileştirici rolünü gerçekleştirmek için kimliğin kendi kökenini örtmek zorunda kalması, bir yedek olduğunu, yerini almakta olduğu topluluğun tam bir hayaletini icat etmek için elinden geleni yaptığını inkâr etmek zorunda kalmasıdır (Bauman, 2005:187).

Romanda aktarılan insan ve doğa arasındaki etkileşimin sunduğu çatışmalardan yola çıkarak Dino Buzzati, insanı doğanın da ötesine konumlandırmıştır. İnsan, yeryüzünün en kötü, en vahşi, en tahrip edici varlığıdır. Yaban hayatın en yırtıcı hayvanlarından biri olan ayları fantastik unsurlarla bezeyerek insanların boyunduruğu altına sokmuş olmasının altında yatan sebep elbette insanın ve insanın yarattığı şeylerin yıkıcı etkisinin vurgulanması yatar.

4. Savaş olgusu ve aktarım biçimleri

Anlatının ilk bölümlerine hâkim olan bir diğer konu ise insanlar ve aylar arasında yaşanan savaştır. Savaşın varlığı ve ortaya çıkma sebeplerine ilişkin olarak vurgulanması gereken kısım doldurulması gereken çok daha acil bir ihtiyacın ortaya çıkmış olmasıdır: yemek bulmak. Sicilya topraklarının işgal edilmesinin temelinde yatan sebep işte budur. Düşman olma ve düşman yaratma kavramlarının çok

3 Dino Buzzati, *ibid.*, p. 21.

daha ötesinde bulunan ilkel bir ihtiyaçtan bahsedilmektedir. "Açlık"tan yola çıkarak insanların yaşam alanına vadiye indiklerinde bir düşman figürü olan insanla karşılaşılır. Bu noktada Umberto Eco'nun "Düşman Yaratmak" başlıklı çalışmasında yer verdiği şu cümleleri hatırlamak gerekir:

"Düşman figürü uygarlığa özgü süreçlerle bile ortadan kaldırılamamıştır. Bu ihtiyaç en uysal ve barış yanlısı insanın özünde vardır. Ama böyle durumlarda düşman imgesi insani bir nesneden bizi bir şekilde tehdit eden ve mağlup edilmesi gereken doğal veya toplumsal bir güce aktarılır; bu, kapitalizmin insanları sömürmesi, çevre kirlenmesi veya Üçüncü Dünya'da açlık olabilir" (Eco, 2017:34).

Anlatıya konu olan savaş olgusunun ortaya çıkmasındaki ana neden ise Üçüncü Dünya'ya ait değil doğa ve onun oluşturduğu zorlu koşulların yarattığı açlıktır. Bu nedenle, Buzzati, ayların istilasının, halklarını düşmanlarına karşı savunmak için birleşmiş olan ayların kahramanlığından kaynaklanmadığını; aksine açlık gibi çok daha temel, çok daha ilkel bir ihtiyaçtan kaynaklandığını belirtir.

"Cesaretinizi yitirmeyin, aylar! Bizi bekleyen son bir engel daha var, sonra her şey bitecek. Surların ardında yiyecekler, içecekler ve eğlenceler bizi bekliyor, ayrıca dağdayken avcılarını kaçırdığı, Kral Aslanayı'nın sevgili oğlu da büyük olasılıkla bu kentte bulunuyor. Yarın bütün gün savaşa çıkacağız. Akşamına da kutlamalar yapacağız" (Buzzati, 2017:58).

Ayların şehre inip insanlara ait bir medeniyeti ele geçirmesinin odağında ne bir ideoloji ne de bir kahramanlık hikayesi bulunur. Tam da bu noktada Dino Buzzati'nin klasik masal anlatı kahramanlarının özelliklerinin çok daha ötesinde kahramanlar yaratmış olduğunu belirtmek gerekir. Alessia Terrusi'nin "La famosa invasione degli orsi in Sicilia di Dino Buzzati: Una fiaba-romanzo tra testo e immagini d'autore" başlıklı çalışmasında da belirttiği gibi geleneksel masal kahramanları her zaman için ideal bir kahraman olarak yanlısın karşısında mantığıyla, yaşam içerisinde her zaman onuruyla eylemlerde bulunur; bu anlatıda ise bunun tam aksine çağdaş bir kahramanla tanışırız: güçlü yönlerinin yanında zayıf yanlarının daha çok vurgulandığı, korkuları olan ve hatta korkularını etrafına yansıtan bir kahramandır (Terrusi, 2017: 196).

"Kral Aslanayı başta olmak üzere aylar bu insanların gerçekte kim olduklarını, yüreklerindeki kötülüğü ve gaddarlığı, sahip oldukları korkunç silahları, hayvanları esir almak için kurabilecekleri tuzakları hiçe sayıyorlardı. Bunların hiçbirinden haberleri olmadığı gibi, aylar korku nedir, onu da bilmiyorlardı. Böylece dağdan ayrılarak vadiye inmeye karar verdiler" (Buzzati, 2017:19).

Alıntıda açıkça görüldüğü gibi Buzzati'ye özgü kahramanlık, tehlikeyle yüzleşmek arzusundan kaynaklanan bilinçli bir seçimden değil; tam aksine tehlikenin farkına varmamaktan doğar (Terrusi, 2017: 196). Romanda aktarılan savaş olgusuna dönülecek olursa iletilmesi gereken bir diğer önemli nokta Buzzati'nin eser aracılığıyla yarattığı metaforik anlatı biçimidir. Çünkü romanı kaleme aldığı dönem tam olarak İtalya'nın İkinci Dünya Savaşı'nı geçirdiği yıllara denk gelmektedir; dahası tanıklık ettiği ve her savaş gibi büyük yıkımlara sebep olan bu savaşın izlerini eşzamanlı olarak çocuklar için yarattığı eserine yansıtmıştır. Yarattığı fantastik karakterler ve kurgu olaylar aracılığıyla savaşın saçmalığının ve onu yaratan mantıksız aklın örneklemesini sunar. Kendi iyiliği için devamlı saf değiştiren Üstat Nektar ve onun öngörüsünden yola çıkarak krallığına ve kalesine kimsenin saldırmaması için ordusuna civarda ne kadar canlı varsa öldürmesini emreden Grandük bunun için en iyi örnekleme olacaktır.

"Üstat Nektar korkudan ölmeleri için ayları hayaletlerle dolu korkunç şatoya çeker. Yıkılmak üzere olan taş duvarların arasında müzik, vals ve şarkılar eşliğinde bir eğlencede her şeyin sona ermesini hayal edebilir miydi?" (Buzzati, 2017:43).

Anlatıdaki savaş olgusu bir karakterin diğer herkese karşı tutunduğu zulümle alakalı değildir. Buzzati romanında, insanlığın içindeki yıkım ve hatta kıyım arzusunun adeta bir karakteristik özellik olarak yer aldığı aktarmaktadır. Calvino'nun "Yeni Bir Sayfa" adlı eserinde aktardığı gibi bir kıyım gerçekliği, dünyayı altüst etmektedir. Hala acısını duyabilen kişi için onuru kırılmış dünya'dır bu ve Vittorini, Sicilya gecesinde, kıyım isyan etmek için bileyecek bıçaklar, silahlar, dişler arayan bileyiciye rastlar. Kendisini bütünü mantağına yabancı hissetme noktasına ulaşmış kişi için artık şiddetin bir anlamı yoktur ve adam öldürme, varoluşun öteki herhangi bir jestine eşit bir jesttir. (Calvino, 2008:52) Buzzati anlatılarının derinliklerinde dahası köklerinde her zaman tarihe dönük olaylar bulunur diye belirtmek yerinde olacaktır. Daha önce de belirtildiği gibi İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşananlara yönelik imlerden oluşturduğu bu resimli çocuk kitabı aslında 1944 yılında gerçekleşen Normandiya çıkarmasından sonra en büyük ikinci kara ve deniz harekâtı olarak kabul edilen müttefik kuvvetlerin Husky Harekâtı (10 Temmuz 1943) olarak adlandırdıkları Sicilya çıkartmasıdır.⁴ Sicilya'nın 1943 yılında işgal edilmesine yapılan bir göndermedir aslında "Ayların Meşhur Sicilya Baskını" romanı. Tam da bu noktada Dino Buzzati'nin işgalci olarak neden "ayı"ları seçmiş olduğuna değinmek yerinde olacaktır. Bir kez daha fantastik anlatının resmettiği yaşanan tarihe dönmek gerekirse belirtmeliyiz ki anlatıda hayatta kalabilmek ve yemek bulabilmek için savaştan aylar doğu cephesinde Almanlara karşı savaştan Rusları temsil etmektedir. Aynı zamanda "ayı" figürünün Rusların simgesi olduğunu da unutmamak gerekir. Rus inancına göre kutsal bir yere sahip olan bu hayvan türü vahşi yaşamın en üst kademesinde bulunur ve kötülükleri savuşturarak bereketi muhafaza eder.



Görsel 25

Sicilya'yı işgal edince, güçlü aylar ordusu kent meydanında boy gösterir. Ve böylece yaban olanla uygar olanın iç içe geçtiği, yabanın silikleştiği ve kimliğini yitirdiği süreç başlamış olur. İşgal sonrası başlayan barışçıl yaşam döngüsünde, aylar insanlaşmaya, kıyafetler giymeye, dünyevi yaşantı içine hapsolmeye, oyunlara, yalan söylemek gibi ahlaki boyutta tartışmaya açık kimi hatalı davranışları edinmeye kısacası iyi ve saf olanı temsil eden kendi doğalarından kendi yaban yaşamlarından uzaklaşırlar.

"Ah, hayat dediğin, ne yazık ki böyledir işte. Kanmışız bir kere ömür bitmez, uzundur nasıl olsa diye. Yaşarken güle eğlene aldırılmaz geçip gittiğine. Sayfalar döner de peş peşe bir de bakmışız, üstünden geçmiş tam on üç sene!" (Buzzati, 2017:87).

⁴ Daha detaylı bilgi için Jeremy Black'in yazdığı "Kısa İtalya Tarihi" başlıklı kitaba bakılabilir.

⁵ Veliky Novgorod arması, çevrimiçi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Rus_ay%C4%B1s%C4%B1, 1 Haziran 2022.

Öyle ki yeniden Umberto Eco'nun "Düşman Yaratmak" başlıklı çalışmasından yer verdiği şu ifadeleri anımsamak gerekir:

"Bu bağlamda en kötümser görüş, Sartre'in Huis clos'undaki [Gizli Oturum] görüşüdür. Kendimizi sadece Öteki'nin varlığında tanıyabiliriz ve bir arada yaşama ve uysallık kuralları bu olguyu temel alır. Ancak bir yandan da Öteki'ni dayanılmaz bulmaya hazırız, çünkü o bir anlamda bizden değildir. Böylece, onu düşman haline getirerek yeryüzündeki cehennemimizi yaratırız" (Eco, 2017:34).

Elbette Buzzati'nin ahlaki temellere dayandırılmış bir masal anlatısı yarattığı söylenebilir ancak anlatı içerisinde herhangi bir çözüm önerisi sunmamaktadır. Bunun aksine Buzzati, okurlara sorgulamaları amacıyla ucu açık bırakılan durumlar bırakır. Daha önce belirttiği gibi hangi karakterin kötü hangi karakterinse iyiyi tam olarak karşıladığı muğlaktır. Buna verilecek en iyi örnekleme ise Kral Aslanayı'nın oğlu Tombik karakteri olacaktır:

"Kral Aslanayı, ajan Yasemin'in tavsiyesine uyarak, Bruyère Sokağı'ndaki küçük villayı ziyarete gider ve orada bir oyun evi, daha doğrusu gizliden kumar oynatılan bir ev olduğunu görür. Şaşkınlığı bununla da kalmaz. Orada kumar oynayanların arasında, bu kötü alışkanlık yüzünden varını yoğunu kaybetmekte olan oğlu Tombik'i görür!" (Buzzati, 1977:95).

Buzzati'nin anlatıyı radikal kabul edilebilecek bir uyarı ile sonlandırması ve bu uyarı ile aynı zamanda çocuklara yönelik çok kıymetli sayılacak bir mesaj içermesi önemlidir. Ayların yaşamlarını onurlu bir biçimde tamamlayabilmeleri için tek çare insanların krallığından uzaklaşarak dağlardaki eski evleri dönmeleri gerekmektedir. Aylar için yozlaşmış olan uygar yaşamdan kurtuluş yalnızca böyle mümkün olabilir:

"Aslanayı, ağır ağır konuştu: 'Dağlara geri döneceksiniz. Ruhunuzu yitirmek pahasına zenginlik bulduğunuz bu kenti terk edeceksiniz. Üstünüzdeki gülünç giysileri çıkarın. Altınlarınızı atın bir kenara. İnsanların size öğrettiği topları, tüfekleri, daha başka şeytan işi ne varsa fırlatıp atacaksınız. Önceki halinize geri dönün. Hamamböcekleriyle dolu tozlu saraylarda değil, rüzgârlı tepelerde, sakın inlerimizde nasıl da mutlu yaşadık, hatırlayın. Orman mantarları ve yabani bal sizin için hala en leziz yemektir. Sağlığınız için zararlı şaraplar değil, eskisi gibi kaynağından buz gibi su içeceksiniz. Başınızı döndüren pek çok güzel şeyi elinizin tersiyle itmek sizin için kolay olmayacak, biliyorum, ama kısa sürede daha mutlu ve daha sağlıklı olacağınızı biliyorum [...]" (Buzzati, 2017:124).

Bu durum "yaban"ın "medeniyet"e karşı kazandığı bir savaş olarak nitelendirilebileceği gibi aynı zamanda "doğa"nın "insanoğlu"nun yozlaşmasının karşısında elde ettiği bir galibiyettir de.

5. Sonuç

Kurgusal anlamda yaban hayatın sunduğu olumsuz yaşam koşulları içerisinde yaşam mücadelesi veren bir hayvan türünün "açlık"la mücadelesinin sonucunda insanların yaşamlarını sürdürdüğü doğa dışı alana giriş yaparak insani ölçekte karşılaşılan kötü ve hatta kötücül yaşam ve davranış biçimlerini edinerek kimlik kaybı yaşamasını konu edinen bir eser olması nedeniyle ekoeleştirisinin araştırma alanına giren fantastik bir anlatıdır "Ayların Meşhur Sicilya Baskını" romanı. İtalyan çocuk edebiyatının önemli eserlerinden biri olsa da ülkemizde gerekli ilgiyi görememiş ve arka planda kalmış; Dino Buzzati'nin herhangi şahsi ve siyasi bir sınıflandırmaya değinmeden anlatısını yarattığı eserlerinden biri olarak nitelendirilebilir. Öyle ki Buzzati anlatılarının belki de en temelde yer alan özelliklerinden biri de budur. Yazarın öz yaşamında tanıklık ettiği ve dünyayı etkileyen olayları eş zamanlı olarak kendi çizimleriyle güçlendirdiği için de çalışmanın konusunu oluşturan bu fantastik eser önem arz eder. Onun ressamlık kariyerinin en üst basamağında bulunan eserleri arasında yalnızca "Ayların Meşhur Sicilya Baskını" romanı değil aynı zamanda "Resimli Şiirler" (Poema a fumetti, 1969) ve Val Morel Mucizeleri (I miracoli di Val Morel, 1971) bulunur. Bu çalışmanın, yazarın mesleğinin yanında hobi olarak algılanan ve

yorumlanan ressamlık kariyerinin de ön plana taşınması adına eserin imge ve sözcük, mitler ve çocuk anlatısı gibi yapılacak birçok farklı araştırmaya da temel oluşturması hedeflenmektedir.

İnsan ve doğa arasındaki ilişkiden yola çıkarak, tarihin en kanlı addedilen İkinci Dünya Savaşı'nın bireysel ve toplumsal boyuttaki yıkımına değinen, aynı zamanda kimlik ve kimliğin kaybı üzerine derin izleri aktaran İtalyan çocuk edebiyatına ait bu anlatının Buzzati'ye özgü gerçek ve fantastik arasındaki geçişken bir noktada bulunması açısından farklılık arz ettiğini belirtmek gerekir. Sonuç olarak bu çalışmada günümüzün önde gelen disiplinlerarası çalışma alanlarından biri olan ekoeleştirel yaklaşım bağlamında İtalyan çocuk edebiyatında yer etmiş ve 2019 yılında aynı zamanda sinemaya da uyarlanmış bir anlatı üzerinden birey-toplum ve doğa başta olmak üzere savaş ve savaşın aktarım biçimleri irdelenmiştir.

Kaynakça

- Bauman, Z. (2005). *Bireyselleşmiş Toplum*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Buzzati, D. (2018). *Fırçanın Ucundaki Hikayeler*. İstanbul: Tudem Yayın Grubu.
- Buzzati, D. (2017). *Ayıların Meşhur Sicilya Baskını*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Buzzati, D. (1977). *La famosa invasione degli orsi in Sicilia*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore.
- Calvino, I. (2008). *Yeni Bir Sayfa*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Eco, U. (2017). *Düşman Yaratmak ve Rastgele Yazılar*. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.
- Garrard, G. (2017). *Ekoeleştiri: Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar*. İstanbul: Kolektif Kitap.
- Oppermann, S. (1999). Ecocriticism: Natural World in the Literary Viewfinder. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16(2), 29-46.
- Plumwood, V. (2004). *Feminizm ve Doğaya Hükmetmek*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Terrusi, A. (2017). La famosa invasione degli orsi in Sicilia di Dino Buzzati: una fiaba-romanzo tra testo e immagini d'autore. *Italica Wratislaviensia*, 8(1), 191-210.